

KOHTUUS KAIKESSA

Suomi on tällä hetkellä riippuvainen talouskasvusta. Kasvu saattaa kuitenkin tulevaisuudessa olla hyvin vähäistä ja epävarmaa¹ – eikä sen irtikytentä lisääntyvistä ympäristöhaitoista toteudu helposti. Voisiko kohtuuden periaate auttaa meitä navigoimaan kohti parempia tulevaisuuksia?

Ilmastonmuutos, luontokato ja luonnonvarojen ylikulutus haastavat ennennäkemättömällä tavalla yhteiskuntaamme uudistumaan.

Tämä tietosynteesi auttaa hyödyntämään kohtuusajattelua ja -ratkaisuja päätöksenteossa matkalla kohti sisukasta, resurssiviisasta ja oikeudenmukaista Suomea. Avaamme, mitä kohtuus tarkoittaa, mitä kohtuusratkaisut ovat ja mihin haasteisiin ne tarjoavat vastauksia. Tietosynteesi kokoaa yhteen näkökulmia, tutkimustuloksia ja selvityksiä kohtuudesta.

SISU-tutkimushankkeessa tunnistamme laajasti hyväksyttävissä olevia kohtuusratkaisuja, joiden avulla hyvinvointivaltion perusluopaukset ja kestävyysmurros voivat toteutua vaikka talous ei kasva tai kasvu on niukkaa. Kohtuusratkaisut auttavat irtautumaan haitallisista, tarpeettomista tai vanhentuneista toimintatavoista oikeudenmukaisesti, sillä ne edistävät ihmisten hyvinvointia. Kohtuusratkaisuilla voimme toteuttaa kestävyysmurroksen siten, että hyvä elämänlaatu on kaikille mahdollinen.

1 KOHTUUS ARKISENA ASIANA

Kohtuudella on vankka sija suomalaisessa arvo- ja kulttuuriperinnössä. Siihen ovat vaikuttaneet erityisesti 1930–1960-luvulla lapsuuttaan ja nuoruuttaan eläneiden kokemukset sodasta ja sitä seuranneesta niukkuuden ajasta. Säännötely ja naapuriapu olivat keskeisiä selviytymisstrategioita tilanteessa, jossa kohtuus oli pakon sanelemaa.

Kohtuuden arvoperintö jäi kuitenkin elämään osaksi arkea senkin jälkeen, kun akuutti hätä ja niukkuus väistyivät.

SISU-tutkimuksessa haastatellut pohjoiskarjalaiset 65–82-vuotiaat ihmiset kuvasivat haastatteluissa kohtuullisuutta henkilökohtaisina merkityksinä siitä, mitä he kokevat tarvitsevansa, mistä he saattaisivat päästää irti ja millaiset nautinnot ovat hyväksi. Heille kohtuullisuus

on arvo, joka ohjaa elämän tasapainoa sekä kokemuksesta riittävydestä ja tyytyväisyydestä.²

”On se kohtuullisuus itselleni myös mun elämäntarinaa, että miten sen kohtuullisuuden katsoo, että mikä on riittävää ja että mihin on tyytyväinen ja missä hellittää?”
(Eläkeläinen)*

”En mie osaa ostaa, kun sen tarpeellisen. Korjata ja kunnostaa, pitää huolta niistä, mitä on. Joku saattaa sanoa, että raaskithan sie tuommosen ostaa, mut kun minä en tarte. Se antaa tyytyväisyyden tunnetta.”
(Eläkeläinen)*

* Sivun haastattelulainaukset ovat Teija Makkosen ja Alekski Neuvosen tutkimusartikkelista (2025). Haastateltavat olivat 65–82-vuotiaita, Pohjois-Karjalassa sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ryhmätoimintaan osallistuvia henkilöitä.

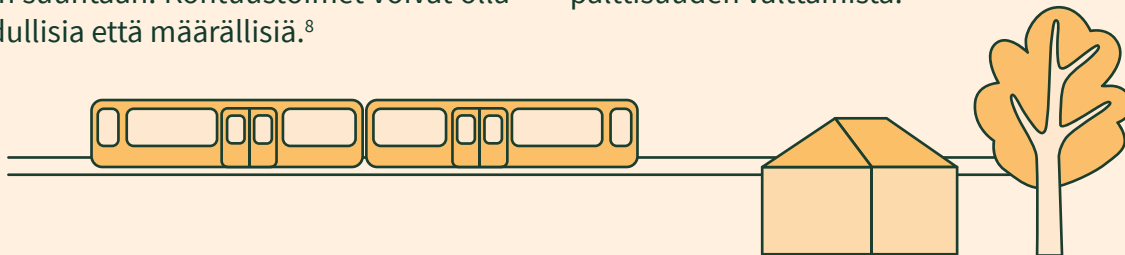
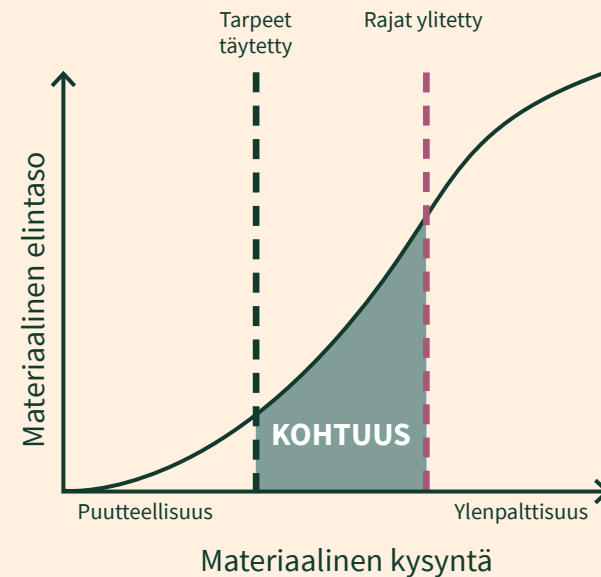
2 KOHTUUS TALOUDEN JA YHTEISKUNNAN PERIAATTEENA

Taloukasvun irtikytkentä kasvihuonekaasupäästöistä, resurssien kestävämmästä käytöstä ja muista luontohaitoista on hidasta ja rajallista.^{3,4,5} Tämän vuoksi ilmaston lämpeneminen, luontokato ja muu ympäristön pilaantuminen jatkuvat todennäköisesti vaikka teknologisen kehityksen tarjoamien ratkaisujen täysi potentiaali onnistuttaisiin hyödyntämään.⁶

Riski elämän perustan murtumisesta kasvaa vuosi vuodelta.⁷ Siksi teknisten ratkaisujen rinnalle tarvitaan kohtuustoimia, joilla voidaan ohjata sekä kysyntää että tarjontaa ekologisesti kestäväan suuntaan. Kohtuustoimet voivat olla sekä laadullisia että määrällisiä.⁸

Puute ja liiallisuus haastavat yhteiskuntaa uudistumaan

Kohtuus korostaa reilua yhteiskunnallista muutosta. Se kiinnittää huomiota ääripäihin – puutteeseen ja liiallisuuteen. Puute määräytyy resurssien oikeudenmukaisen jakautumisen perusteella ja liiallisuus ekologisten reunaehtojen kautta. Kohtuullisuus ohjaa toteuttamaan kestävyysmurroksen oikeudenmukaisesti yhteiskunnan eri sektoreilla ja kansalaisten välillä. Kohtuus on yhtäältä puutteen ja toisaalta ylenpalttisuuden välttämistä.

3 KOHTUUS KESTÄVÄN YHTEISKUNNAN KÄYTÄNTÖINÄ

Enemmän esimerkkejä kohtuusratkaisuksista on koottu [tähän taulukkoon](#). Lisää omasi mukaan!

Kohtuusratkaisut tarjoavat keinoja hyvinvoinnin lähteiden uudelleenarviointiin ja kestäväan tapaan turvata hyvän elämän edellytykset maapallolla. Ne kattavat ihmisten arkisten valintojen lisäksi poliittisen päätöksenteon, jolla luodaan yhteiskunnan rakenteet. Kohtuusratkaisut pyrkivät takaamaan voimavarojen ja resurssien oikeudenmukaisen ja riittävän jakautumisen hallitulla ja laajasti hyväksyttävällä tavalla.

Kohtuusratkaisuja on monenlaisia. Ne auttavat yksityistä ja julkista sektoria sekä kansalaisyhteiskuntaa omaksumaan kohtusajattelua läpi toimintakulttuurin.

Olemme jaotelleet kohtuusratkaisut viiteen eri luokkaan: määrällinen ja laadullinen kohtuus, käytön ja jakamisen kohtuus sekä kohtuuden ohjauskeinot.

Kohtuusratkaisuja ja käytännön esimerkkejä

Tyyppi	Määritelmä	Käytännön esimerkkejä
Määrällinen kohtuus	Hallussa olevien, tuotettujen tai käytettävien resurssien* sopiva määrä.	<ul style="list-style-type: none"> Ruokahävikin vähentäminen Korjaus- ja muutosrakentaminen uudisrakentamisen sijaan Perheen käytössä olevien autojen määrän vähentäminen Metsien puuraaka-aineen käytön rajoittaminen
Laadullinen kohtuus	Resurssien* sopiva laatu, tyyppi, fyysinen koko tai nimelliskapasiteetti.	<ul style="list-style-type: none"> Pienemmän ja vähemmän kuluttavan auton valinta Eläinproteiinien osittainen korvaaminen kasvipohjaisilla vaihtoehdoilla Luontoviisas rakentaminen Liikenteen sähköistäminen, hiilineutraalien tai vähäpäästöisten kulkutapojen suosiminen
Käytön kohtuus	Resurssien* käytön sopiva nopeus, intensiteetti, ajoitus, kesto tai käyttöikä.	<ul style="list-style-type: none"> Kiertotalouskriteerien huomioiminen hankinnoissa, esim. materiaalien uudelleen käytön ja korjaamismahdollisuuksien suosiminen Autolla tehtävien kauppakäyntien mallistaminen Arvonlisäveron helpotus käytetyille tuotteille ja korjauspalveluille Mainostaulujen sammuttaminen yöaikaan
Jakamisen kohtuus	Käytön sopiva jakautuminen sosiaalisten käytäntöjen kautta.	<ul style="list-style-type: none"> Yhteiskäyttöautot Harrastevälineiden, työkalujen ja juhlavaatteiden vuokrauspalvelut Yhteiset julkiset tilat, esim. harraste- ja juhlatilat sekä saunat Käyttämättömien tilojen vuokraus Kirjastopalvelut
Kohtuus ohjauskeinona	Kohtuutta edistävien ja ohjaavien järjestelmien, tilojen, käytäntöjen, sääntöjen, tiedonjaon tai kannustimien suunnittelu ja toimeenpano.	<ul style="list-style-type: none"> EU:n tavaroiden korjauttamisdirektiivi Suurten ympäristövaikutusten tuotteiden kovempi verottaminen ja mainonnan rajoitukset (esim. lihansyönti, lentäminen, yksityisautoilu, pikamuoti) Autottoman alueen perustaminen kaupunkiin Kulutukseen vaikuttavat kampanjat (esim. Astetta alemmas ja 1.5 astetta) Kansalliset, paikalliset, yrityskohtaiset ja henkilökohtaiset kulutus- ja päästökiintiöt

*Resurssit viittaavat tavarihin, palveluihin, infrastruktuuriin, omaisuuteen, laitteisiin, ihmisiin, aikaan ja muihin voimavaroihin.

4 KOHTUUS KANSALAISTEN ASEENTEISSA

Kansalaiset ovat valmiita kohtuusratkaisuihin

Suomessa on valmiutta kohtuusratkaisuihin. Kohtuutta edistävät politiikkatoimet ovat laajasti hyväksytyjä kansalaisten keskuudessa.⁹

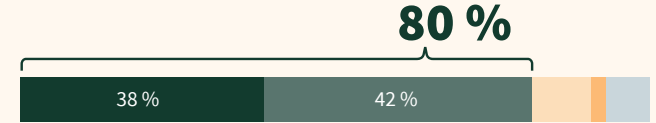
Luonto- ja Ilmastobarometrien tulokset kertovat valmiudesta kohtuullistaa resurssien käyttöä.¹⁰ Tulokset viestivät siitä, että kohtuus on laajasti arvostettu hyve suomalaisessa kulttuurissa.

Euroopan laajuisten kyselytutkimusten tulokset osoittavat, että eurooppalaiset ovat valmiita kohtuullisuutta edistäviin toimiin osana kestävyysmurrosta, jopa silloin kun muutos maksaa. Etenkin korkeamman elintason maissa on muutostalmiutta.¹¹ Tulokset kertovat kansalaisten kasvavasta tahdosta uudelleenarvioida ja suunnata resurssien käyttöä ja jakoa kohtuusajattelun mukaisesti.

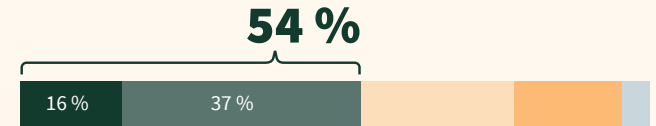
Kohtuusratkaisuja voidaan edistää vaihtoehtoisilla kehityksen ja hyvinvoinnin mittareilla. Yli 80 prosenttia Euroopan kansalaisista tukee bruttokansantuotetta laajempien mittareiden käyttöönottoa.¹² Mittareiden monipuolistaminen on myös kirjattu Suomen nykyiseen hallitusohjelmaan: “Hallitus valmistelee toimintamallin, joka mittaa BKT:n rinnalla kokonaiskestävyyttä eli hyvinvointia, talouden kannattavuutta ja ympäristön tilaa.”¹³

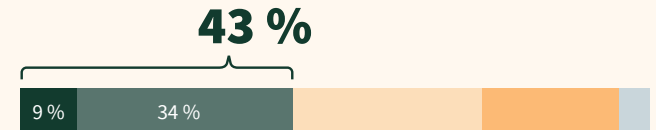
Suomalaisista **91 prosenttia** ajattelee, että tuotteet pitäisi suunnitella pitkäaikaisemmiksi, vaikka ne maksaisivat siten enemmän.

80 prosenttia ajattelee, että ei-välttämätöntä tuotantoa ja kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä.

Yli puolet on vähentänyt tavaroiden hankkimista ilmastoystä.

Melkeinpä joka toinen on muuttanut elämäntapoja, kuten liikkumista, ruokailutottumuksia tai asumisratkaisuja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

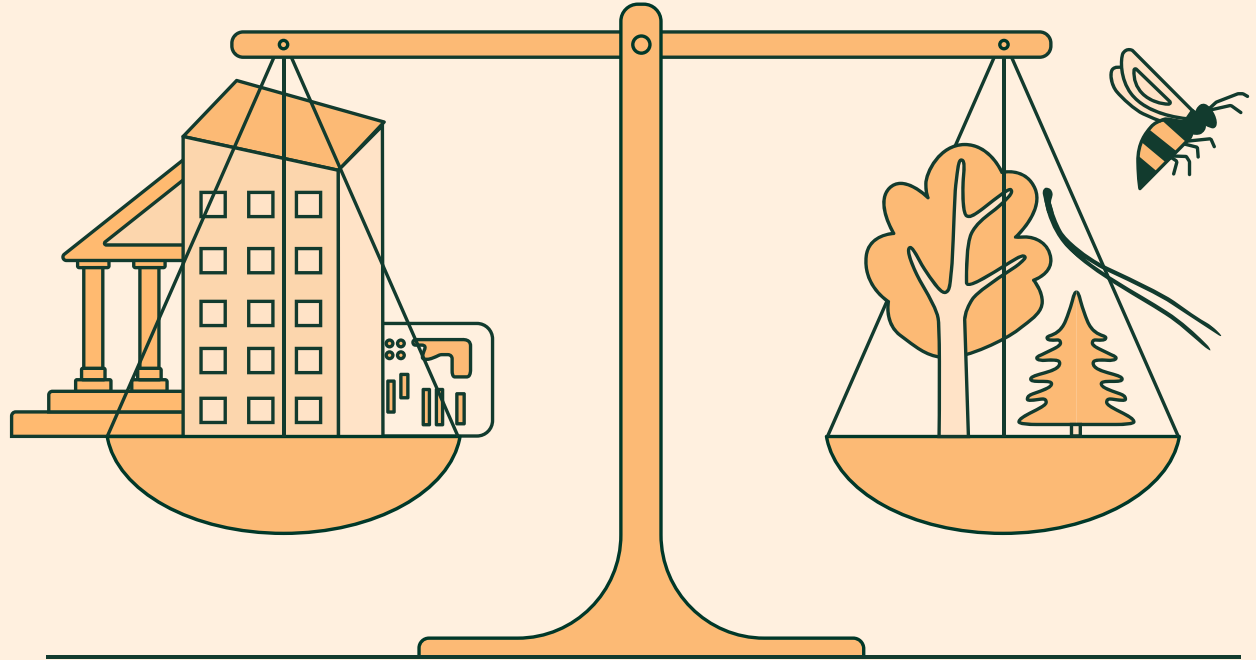
- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä
- En osaa sanoa

...mutta mitä ajattelevat asiantuntijat?

Selvitimme kestävyuden parissa työskentelevien asiantuntijoiden valmiutta soveltaa kohtuutta ja kohtuusratkaisuja. Asiantuntijat näkevät kohtuusajattelussa mahdollisuuksia, mutta suhtautuvat talouskasvuriippuvuuden kyseenalaistamiseen varovaisuudella.

Toisaalta asiantuntijat kokevat kohtuuden tarjoavan talouskeskusteluun pehmeämmän ja vähemmän poliittisesti polarisoituneen periaatteen¹⁴ kuin esimerkiksi talouskasvua kriittisesti tarkasteleva degrowth-ajattelu. Kohtuus auttaa ohjaamaan taloutta ja yhteiskuntaa kohti **kestävää ja oikeudenmukaista** resurssien käyttöä. Se keskittyy sekä ihmisten että luonnon näkökulmasta hyödyllisiin toimiin ilman riippuvuutta talouskasvusta.

Asiantuntijat tunnistavat kohtuuden tarpeen hyvin, mutta kaipaavat lisää konkreettisia kokeiluja ja käytännön esimerkkejä sen soveltamiseksi laajemmin päätöksenteossa ja suunnittelussa.

5 KOHTUUS HYVÄN ELÄMÄN PERUSTANA

Kohtuusratkaisut voivat auttaa toteuttamaan yhteiskunnan kaikki sektorit läpäisevän kestävyysmurroksen.¹⁵ Tehtävä on vaativa, mutta tarpeellinen. Maailman talousfoorumin riskiraportin mukaan jo lähivuosien (2024–2033) riskeinä ovat äärimmäiset sääilmiöt, kriittinen muutos maapallon järjestelmissä, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen, ekosysteemin romahdus ja luonnonvarojen puute.¹⁶

Kohtuusratkaisut sekä vallalla oleva niukan talouskasvun aika¹⁷ haastavat kuvittelemaan yhteiskunnan, joka ei ole talouskasvuriippuvainen. Hyvä elämä edellyttää perustarpeiden tyydyttämisen osalta kohtuullista elintasoja, mutta elämänlaatu perustuu huomattavalta osin rahatalouden ulkopuolella oleviin mahdollisuuksiin.¹⁸ Tämä tarkoittaa, että hyvinvointi on mahdollista myös ilman jatkuvaa tuotannon ja kulutuksen kasvattamista.

SISUn tutkimusta varten haastateltujen vankien äärimmäinen tilanne antaa tähän kiinnostavan näkökulman.¹⁹ Kun elämänpiiri ja valinnanmahdollisuudet rajautuvat perustarpeiden täytymisen ympärille, paljastuu jotakin keskeistä kohtuudesta: ”ihan tavallinen” voi riittää.

”Kohtuullisuus voidaan saavuttaa sitten, kun ihminen ei ajattele vain rahan tekemistä vaan ottaa vain sen verran kuin tarvitsee.”*

Kohtuusajattelu voi auttaa keskittymään siihen hyvään, jota elämässä jo nyt on. Kun materiaalisen elintason jatkuva parantaminen ei ole elämän keskeisin päämäärä, jää enemmän tilaa elämänlaatua parantaville asioille.

* Haastattelulainaus on Sirpa Mannisen ja Teija Makkosen tutkimusartikkelista (2025).

- Kehitämme ekologisen makrotalousmallin, joka simuloi kohtuusratkaisuja.
- Tutkimme haavoittuvaisten ryhmien tulevaisuusorientaatiota rekisteriaineistojen ja haastattelujen avulla.
- Selvitämme tekijöitä, jotka ylläpitävät kansalaisten luottamusta instituutioita kohtaan kestävyysmurroksen aikana.
- Järjestämme yhteistyössä museoiden kanssa tulevaisuusperintöverstaita, joissa luomme tulevaisuustietoisia kohtuusratkaisuja.
- Kutsumme koolle murrosareenoita, joissa jalostamme kohtuusratkaisuja yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa.

SISU-tutkimushanke (2023–2029) on osa Strategisen tutkimuksen neuvoston Yhteiskunnalliset ratkaisut oikeudenmukaisessa vihreässä murroksessa (JUST TRANSITION) -tutkimusohjelmaa.

www.sisu-stn.fi

LinkedIn: [SISU-konsortio](#)

Lähteet

- 1 Suomen Pankki (2025). Työikäisen väestön supistuminen ja heikko tuottavuus painavat Suomen pitkän ajan kasvunäkymää. Pitkän aikavälin ennuste. Verkkosivu, haettu 11.11.2025.
- 2 Makkonen, T. & Neuvonen, A. (2025). Living sufficiency of older adults in Finland: intergenerational practices for sustainable futures. *Socio-Ecological Practice Research*, 7(4), 405–417. <https://doi.org/10.1007/s42532-025-00235-y>
- 3 Haberl, H., Wiedenhofer, D., Virág, D., Kalt, G., Plank, B., Brockway, P., Fishman, T., Hausknost, D., Krausmann, F., Leon-Gruchalski, B., Mayer, A., Pichler, M., Schaffartzik, A., Sousa, T., Streeck, J. & Creutzig, F. (2020). A systematic review of the evidence on decoupling of GDP, resource use and GHG emissions, part II: synthesizing the insights. *Environmental Research Letters*, 15(4). <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab842a>
- 4 Hickel, J. & Kallis, G. (2019). Is Green Growth Possible? *New Political Economy*, 25(4), 469–486. <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1598964>
- 5 Vogel, J. & Hickel, J. (2023). Is green growth happening? An empirical analysis of achieved versus Paris-compliant CO2–GDP decoupling in high-income countries. *The Lancet Planetary Health*, 7(9), e759–e769. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(23\)00174-2](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(23)00174-2)
- 6 Koskimäki, T., Laurent, É., Linnanen, L., Neuvonen, A., & Salonen, A. O. (tulossa). Framework and typology for operationalizing sufficiency policies. Käsikirjoitus vertaisarvioinnissa.
- 7 Lenton, T. M., Milkoreit, M., Willcock, S., Abrams, J.F., Armstrong McKay, D.I., Buxton, J.E., Donges, J.F., Loriani, S., Wunderling, N., Alkemade, F., Barrett, M., Constantino, S., Powell, T., Smith, S.R., Boulton, C. A., Pinho, P., Dijkstra, H., Pearce-Kelly, P., Roman-Cuesta, R.M. & Dennis, D. (toim.) (2025). *The Global Tipping Points Report 2025*. University of Exeter.
- 8 Koskimäki, T., Laurent, É., Linnanen, L., Neuvonen, A., & Salonen, A. O. (tulossa). Framework and typology for operationalizing sufficiency policies. Käsikirjoitus vertaisarvioinnissa.
- 9 Nuorivaara, E. & Ahvenharju, S. (2025). Acceptability of sufficiency consumption policies by Finnish households. *Buildings and Cities*, 6(1), 121–138. <https://doi.org/10.5334/bc.573>
- 10 Hyry, J. (2025). Luontobarometri ja Ilmastobarometri 2025. Valtionhallinnon biodiversiteettiviestinnän ohjausryhmä. Verian.
- 11 Neuvonen, A., Koskimäki, T., Kilpi-Jakonen, E., Kouvo, A. & de Carvalho, T. (tulossa). Anticipating alternative pathways for just green transition. Julkaisematon käsikirjoitus.
- 12 Silvi, M. & Bleys, B. (2024). Policy Brief: Public support for Beyond GDP indicators and policy frameworks in the European Union. MERGE project Deliverable 4.2.
- 13 Valtioneuvoston kanslia (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Helsinki: Valtioneuvosto.
- 14 Lähteenoja, S., Candy, S., Kässi, S., Koskimäki, T. & Neuvonen, A. (tulossa). Sufficiency at the level of society – why does the potential remain untapped? Julkaisematon käsikirjoitus.
- 15 Korjonen-Kuusipuro, K., Koskimäki, T., Wojciechowski, A., & Neuvonen, A. (2024). Towards an inclusive sufficiency narrative. *Human Technology*, 20(1), 1–5. <https://doi.org/10.14254/1795-6889.2024.20-1.0>
- 16 Cavaciuti-Wishart, E., Heading, S., Kohler, K. & Zahidi, S. (2024). The Global Risks Report 2024. Geneva: World Economic Forum.
- 17 Suomen Pankki (2025). Työikäisen väestön supistuminen ja heikko tuottavuus painavat Suomen pitkän ajan kasvunäkymää. Pitkän aikavälin ennuste. Verkkosivu, haettu 11.11.2025.
- 18 Salonen, A.O. (2025). Sivistisyhteiskunnan idea. Teoksessa Helmi Jyrkkänen, Janne Kotiaho, Kyösti Ylikulju & Sanna Karkulehto (toim.) *Sivistyksen vuoksi*. Helsinki: Into, 282–291.
- 19 Manninen, S.M. & Makkonen, T. (2025). Prisoners’ Perceptions and Their Agency on Sustainability Transformation in Finland. *Sustainable Development, Early View*. <https://doi.org/10.1002/sd.70372>